

Inauguració de les noves gàrgoles de la Capella del Sagrament

MARIA JOSEP CASTILLO

Al voltant de les gàrgoles

El passat dia 9 de setembre, mes nou de l'any, a les nou del vespre, va tenir lloc un acte a la terrassa de l'església d'Argentona amb el qual s'inauguraven les noves nou gàrgoles dissenyades per Puig i Cadafalch per a l'exterior de la capella del Sagrament. Conduït per l'Oriol Calvo i amenitzat amb l'actuació de la cantant Eva Miñarro acompanyada al piano per la Glòria Suari, en l'acte van intervenir mossèn Àlex Marzo i l'alcalde d'Argentona, Ferran Armengol. La Montserrat Frisol i en Joan Fornes recitaren Joan Maragall. I per culminar la plàcida nit d'estiu es procedí a llegir l'auca que el nostre poeta Josep Lladó ha creat per a l'ocasió. Una a una les nou gàrgoles van rajar aigua mentre els versos que a elles al·ludien eren escoltats per uns assistents que es desplaçaven voltant tota la capella del Sagrament.

Les paraules que vénen a continuació corresponen a la intervenció feta per Maria Josep Castillo que, a manera d'introducció al món de les gàrgoles, obren l'acte.

Definició:

Una gàrgola és un element arquitectònic que sobresurt d'una paret i que serveix per a evacuar l'aigua de pluja de les teulades. En l'arquitectura medieval, especialment en la gòtica, les gàrgoles són molt utilitzades en esglésies i catedrals i acostumen a estar guarnides amb figures grotesques

que representen homes, animals, monstres o dimonis.

Origen del nom:

La paraula gàrgola ve del mot francès *gargouille* (coll, *garganta* en castellà) i del verb *gargouiller* (produir un soroll similar al d'un líquid dins d'un tub). D'aquí ve l'expressió "fer gàrgares".

Gàrgola es diu *gronda sporgente* en italià (canaló sortint), *wasserspeider* en alemany (escupidor d'aigua), o *gargoyle* en anglès, molt semblant a com ho diem en català, castellà o francès.

Funcions:

La definició i l'etimologia del nom ens remetent doncs a la funció principal de les gàrgoles: impedir que l'aigua de la pluja regalimi per les façanes erosionant la pedra i desaiçui a certa distància del mur. Però vestint, envoltant, dissimulant aquest element, un tub, el que veiem sobresortint de cornises i parets són figures, normalment de pedra, però en alguna àrea geogràfica les trobem fetes de metall (a Suïssa, per exemple). Una darrera funció seria de caire simbòlic: protegir el temple del que sobresurten i espantar els pecadors. És, per això, que sovint els éssers esculpits són animals fantàstics, monstres o dimonis.

Diferència entre gàrgola i quimera:

Estrictament, una gàrgola és l'escultura que té al seu interior un tub que desaiçua aigua de pluja. Sovint, en cornises i teula-

des d'esglésies i catedrals trobem uns altres elements escultòrics de formes fantasioses o monstroses; però si no desaiçuen, no són gàrgoles. Les famoses escultures de Notre Dame que tots coneixem especialment des que a les pel·lícules basades en la novel·la *Nostra Senyora de París*, de Víctor Hugo, amb el geperut Quasimodo, prenen cert protagonisme, no són gàrgoles perquè no treuen aigua per la boca.

Iconografia:

Podem classificar les gàrgoles en tres tipologies: antropomorfes (de forma humana), animals i fantàstiques o monstroses. Per les segones els escultors medievals busquen inspiració en els rics bestiars, on apareix un ampli catàleg d'animals, alguns reals i altres no i que, per tant, entrarien en la tercera categoria. Lleons, àligues (com les quatre que tenim al campanar de l'església), gossos, bous, micos, elefants... Sovint amb un contingut simbòlic, apareixen a les gàrgoles igual que podien aparèixer a mènsules o capitells. Però allà on els artistes plàstics (escultors, il·lustradors de manuscrits...) deixen anar més la imaginació és en l'apartat dels éssers sortits de l'imaginari: sirenes, grifs, unicorns, dimonis, dracs...

Fins i tot, podríem ampliar la classificació a una quarta categoria, aquella que barreja elements de les altres tres: persones amb cap d'animal o caps d'animal amb cos de persona, éssers com les quimeres, fruit de la combinació de diverses bestioles... que no deixen

Quica de les gàrgoles d'en Puig i Cadafalch

Les gàrgoles que, com cal, Josep Puig i Cadafalch dissenyava tan boniques, el pas del temps les ha fet miques.

Cal refer-les urgentment i el rector, llest i amatent, l'objectiu no perd de vista contractant el millor artista.

I aquí teniu, bons germans, aquests monstres casolans que fan por a les criatures vigilant de les altures.

Començarem pel **Tritó** que es queixa d'un fort dolor; és un tritó d'aiguamoll que li ha agafat mal de coll.

Un **Corder** llanut i amb banyes que enyora prats i muntanyes, ens ha fet una comanda: que li traguem la bufanda.

El **Perico** s'hi afegeix i dels humans escarneix allò que fan més de tres: xerrar molt...per no dir res.

Un **Lleó** fer alat està a punt pel gran combat, Però, de sobte, s'atura: li manca la dentadura.

El **rat-penat** no alça el vol fins que s'hagi post el sol, ja que sap prou que a les fosques hi ha rates, mosquits i mosques.

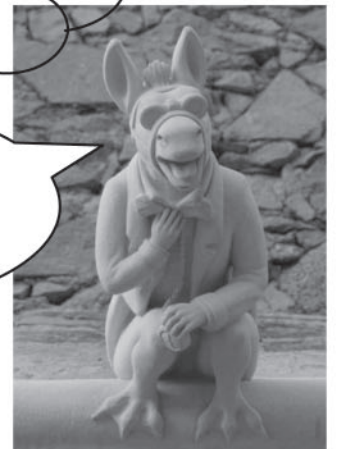

On va la figura aquesta amb la seva altiva cresta? Sovint, de sota el plumall, hi ha una gallina, no un **Gall**.

La **Llagosta** dels rostolls flecta ales i genolls. Ai, si un dia es decidís a fer el salt just i precís!

Porta rellotge i ulleres, es vesteix de mil maneres, sembla fill de bona casa... Però segueix sent un **Ase**.

Cavall de mar eixerit. tu també hi ets al convidat, per recordar que Argentona també té un peu ran d'ona.

Lletra d'en Josep Lladó i Pascual
Col·labora Fundació Caixa Laietana

de semblar-nos ara grotescos o graciosos però que fa uns segles espantarien molt als espectadors.

Evolució històrica: del gòtic al modernisme:

Relacionem les gàrgoles amb l'època medieval, especialment amb l'art gòtic. Però el concepte de desaigua envoltat per un element escultòric es remunta l'època antiga. Egipcis, etruscos, grecs i romans ja en feien servir en els seus temples i palaus, sovint plasman cap de lleó.

Però sí que és veritat que, a partir del segle XII, van proliferar per tota Europa, especialment en esglésies i catedrals, i també en edificis civils. Fent un tomb pel Barri Gòtic de Barcelona, per exemple, i aixecar la vista al cel permet veure'n un munt: a la catedral, al Palau de la Generalitat...

Durant el renaixement i el barroc seguim trobant gàrgoles, però serà l'arquitectura historicista del segle XIX la que, recuperant l'art gòtic, les posarà un altre

cop de moda. A més dels neogòtics, seran els arquitectes modernistes els que es capbussaran en el passat i ompliran alguns dels seus edificis de princeses de conte, de dracs i de tot un bestiar que no té res a envejar al medieval. Al costat dels elements florals i vegetals un veritable zoològic omplirà façanes i interiors d'edificis a finals del segle XIX i en els inicis del XX (recordem els cavalls alats del Palau de la Música). Fauna local domèstica (gats o ànecs) o bosquina (esquirols o serps), insectes, animals amfibis, bestioles exòtiques (harpies, esfinxs)... En una època, en què alguns indians tornen al seu país d'origen apareix esculpida a les seves cases la fauna americana: lloros, micos, iguanes, còndors... Les aventures marines portaren les sirenes o diferents tipus de peixos. Per exemple, la Casa del Baró de Quadras de Puig i Cadafalch, a la Diagonal de Barcelona, presenta una tipologia inspirada en l'art maia amb dofins, balenes, etc. L'arquitecte mataroní solia utilitzar peixos alats o una espècie de lloros en les seves gàrgo-

les; dels primers en podem veure a l'esmentada Casa del Baró de Quadras i a la Casa de les Punxes i, dels segons, al Palau Macaya, també a Barcelona. Puig i Cadafalch no va ser l'únic dels grans arquitectes que s'inspiraren en aquesta mena d'animals. Així, en podem observar un gran repertori en l'obra de Gaudí, especialment a la Sagrada Família on es representen serps, cocodrils, iguanes, camaleons, etc, el llangardaix o drac del Park Güell, sense deixar d'esmentar el dors de drac del coronament de la Casa Batlló recobert d'escates de ceràmica vidrada.

I una mostra del que acabem de dir la tenim al davant. Puig i Cadafalch va dissenyar la Capella del Sagrament i, com al gòtic, a l'exterior va planificar les nou gàrgoles que ara reinaugurem. Les característiques de la pedra emprada per a la realització de les escultures ha obligat a la seva restitució, però malgrat que el seu simbolisme sembli allunyat del segle XXI, el seu esperit és ancestral. Benvingudes i per molts anys, o per molts segles...

Dissabte, 19 de novembre (Tardor Literària)

Ruta de Josep Pla per Palafrugell

Visitarem: Casa Museu de Josep Pla, nucli antic de Palafrugell, Pedró de Pals, Calella, El Canadell, Far de Sant Sebastià i el cementiri de Llofriú.

guiada per Llorenç Soldevila

En commemoració dels 45 anys de la publicació del *Quadern gris* (1966) i dels 30 de la mort de l'autor.

Preu: 40€ (35€ socis del Centre d'Estudis Argentonins)

Inclou el viatge, les visites, el guiatge de Llorenç Soldevila i el dinar

Inscripcions: ceargentoninsjc@yahoo.es

Inscripcions amb antelació ja que hi haurà places limitades